

Дъглас Мъри

ВОЙНАТА СРЕЩУ ЗАПАДА

София, 2023

Преводът е направен по изданието:

Douglas Murray

The War on the West

Broadside Books, 2022

Copyright © Douglas Murray, 2022

Published by arrangement with Broadside Books, an imprint of
HarperCollins Publishers

© Издателство „Изток-Запад“, 2023

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да
бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин
без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Юлия Божидарова Гешакова, превод, 2023

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2023

ISBN 978-619-01-1171-9

ДЪГЛАС МЪРИ

ВОЙНАТА
СРЕЩУ
ЗАПАДА

Превод от английски
Юлия Гешакова

Съдържание

Въведение.....	9
1. Раса.....	21
Интерлюдия. Китай.....	75
2. История.....	93
Интерлюдия. Ремонтации.....	145
3. Религия.....	163
Интерлюдия. Признателност.....	213
4. Култура.....	223
Заклучение.....	263
Благодарности.....	283
Бележки.....	285
Показалец.....	307
За автора.....	318

На кръщелниците ми

Въведение

През последните години е все по-очевидно, че се води война: война срещу Запада. За разлика от предишни войни, в нея не воюват армии и няма официални победители. Тази война е между култури и тя се води безпощадно срещу корените на западната традиция и всичко, заслужаващо уважение, което тя е създала.

На пръв поглед тя трудно се забелязва. Мнозина от нас чувстваха, че нещо не е наред. Учудваха ни едностранчивите аргументи и незаслужените обвинения, които постоянно се отправяха, но не осъзнавахме мащабите на случващото се. Не на последно място защото в дебата, който се водеше, дори езикът бе опорочен. Думите бяха изгубили предишното си значение.

Хората започнаха да говорят за равенство, но като че ли не ги беше грижа за равните права. Говореха за антирасизъм, но думите им бяха думи на расисти. Говореха за справедливост, но в техните уста това звучеше като отмъщение.

Едва в последните години, когато плодовете му вече бяха пред очите на всички ни, амбициите на това движение станаха очевидни. Всичко, свързано със западния свят – неговото минало, настояще и бъдеще, се беше превърнало в обект на атака. В известна степен ние вече сме жертви на възмездие, което, изглежда, никога няма да приключи. За греховете очевидно няма – и няма да има – опрощение.

Това е заключението, до което стигнах през последното десетилетие. През 2017 г. в „Странната смърт на Европа“* се опи-

---

* Публикувана на български от издателство „Изток-Запад“ през 2018 г. – Бизд. [Всички бележки без изрично отбелязаните са на преводача.]

тах да осмисля промените, до които доведе масовата миграция в Запада. Постепенно осъзнах, че под повърхността се крие нещо по-дълбоко. Докато от бреговете на гръцките и италианските острови наблюдавах корабите, които пристигаха, или обикалях мигрантските лагери, които никнеха в големите градове, видях с очите си последиците от нахлуването на развиващия се в развития свят. Никога не съм обвинявал мигрантите за това, че са се решили на такова рисковано пътуване – бил съм в твърде много от страните, от които те бягаха, за да ги осъждам. Опитите им да избягат от война или (в повечето случаи) от икономически лишения са напълно разбираеми. Но защо европейците се примиряваха с това положение? Защо от тях се очакваше да се обезличат, за да оцелеят? Това не можех да проумея. Някои казваха, че Европа има исторически дълг, който легитимира този процес. Но дори те не казваха докъде ще стигне той.

Ще бъде ли някога изплатен „дългът“ на Запада? С всяка изминала година той сякаш не намаляваше, а напротив, нарастваше.

Очевидно бе още нещо. Във всички страни, причислявани към Запада, се случваше едно и също. Навсякъде напливът от хора се оправдаваше по един и същ начин независимо от тяхното твърде различно географско положение. Миграцията не е нещо ново в Съединените щати, най-вече по южната граница. Докато пътувах из Америка обаче, аз чувах същите аргументи, каквито чувах у дома, в Европа. Политици и обществени фигури обясняваха на американците защо границите им са толкова лесно проходимы. Както и в Европа, влиятелни личности и организации твърдяха, че мерило за цивилизованост на една нация е готовността ѝ да приеме целия свят в дома си. В Канада не бе по-различно. Нито на другия край на света, в Австралия. Навсякъде обществото, което се смяташе за „западно“ (с други думи, в европейските страни или страните, продукт на европейската цивилизация), беше поучавано по един и същ начин. Нищо такова обаче нямаше в незападните страни.

Само на западните страни, пръснати из три континента, им се натякваше, че за да имат изобщо някаква легитимност – или дори за да могат да претендират за почтеност, – трябва бързо и фундаментално да променят демографския си облик. През ХХІ в. Китай очевидно можеше да си остане китайски, страни-

те в Далечния и Близкия изток и в Африка можеха – от тях дори се очакваше – да останат, каквито са или дори да се върнат към онова, което някога са били. Но „западните“ страни трябваше да се променят из основи, за да не загубят легитимността си. Разбира се, в държавите промените са естествен процес. С времето някои са неизбежни. Но в случващото се като че ли имаше нещо твърде преднамерено; твърде крайно и нелогично. Аргументите, които се изтъкваха, бяха продиктувани не от любов към западните страни, а от зле прикрита ненавист. В очите на много хора, включително онези, които живееха там, Западът бе съгрешил. И трябваше да изкупи грешките си. Всъщност самият Запад бе проблемът. Решението бе той да бъде заличен.

Имаше и други признаци, че нещо не е наред. През 2019 г. посочих някои от тях в „Лудостта на тълпите“ (*Madness of Crowds*). Разгледах проблемите, породени от „политиката на идентичност“ – по-конкретно опитите да бъдат разединени западните общества по въпросите на пола, сексуалната ориентация и расите. Националната принадлежност, така скъпа на ХХ в., се бе превърнала в нещо срамно и мястото ѝ бе заето от тази кохорта от други форми на принадлежност. Хората се разпределяха в други графи. Те бяха хомосексуални или хетеросексуални, мъже или жени, черни или бели. Едно бе общото във всички тези етикети: те бяха с антизападен привкус. Хомосексуалните бяха приемани с отворени обятия, стига да бяха „куиър“* и да искаха да сринат всички съществуващи институции. Хомосексуалните, които просто искаха да живеят живота си или харесваха западния свят, бяха маргинализирани. По същия начин, стига да атакуваха „мъжките структури“, западния капитализъм и ред други неща, феминистките бяха полезни. Онези, които криваха в страни от догмата или смятаха, че положението им в Запада е по-завидно, отколкото другаде, бяха заклеймявани като продажници или дори врагове.

---

* От англ. *queer* – странен, необичаен. Първоначално презрително определение за хора с хомосексуална ориентация, от началото на 90-те години се използва масово от теоретици и представители на ЛГБТ общността като събирателно за хората, които престъпват нормите на „нормалността“.

Още по-грозни бяха дебатите около расата. Расовите малцинства, които се бяха интегрирали в Запада, просперираха или дори се възхищаваха от Запада, все по-често бяха обвинявани, че са изневерили на произхода си. Те вече не можеха да избират към кого да са лоялни. На почит бяха радикалите, които искаха всичко да унищожат. Чернокожите американци и хората от други етнически малцинства, които харесваха Запада, бяха заклеявани като родоотстъпници. Към тях се отправяха все по-тежки обиди. Желанието им да допринесат за обществото, в което живееха, беше позорно петно.

В същото време всякакви критики, дори далеч по-безобидни, срещу което и да е друго общество вече бяха неприемливи. Въпреки злодеянията, извършвани и днес от Китайската комунистическа партия, почти никой не говори за Китай дори само със следа от онзи гняв и възмущение, които на Запад ежедневно се изливат срещу Запада. Западните потребители продължават да купуват евтини дрехи от Китай. Няма никакви заплахи за бойкот. *Made in China* не е клеймо на позора. Китай днес ежедневно е сцена на ужасяващи неща, но това, кой знае защо, се приема за нормално. Автори, които не разрешават книгите им да се превеждат на иврит, са много доволни, когато ги издават в Китай. Пилешките сандвичи на „Чик-фил-А“* имат много повече проблеми на вътрешния пазар, отколкото маратонките на „Найки“, нищо че те са произведени в Китай в условия на жестока експлоатация.

И това е така, защото към западния свят се прилагат различни стандарти. Когато става въпрос за правата на жените, на сексуалните малцинства и особено за расизма, положението упорито ни се представя като трагично, макар че никога не е било по-добро. Никой не може да отрече, че расизмът е зло – но това зло под някаква форма се среща в цялата история на човечество. За човешкия род винаги е било присъщо „да включва“ и „да изключва“ определени хора. Не сме толкова свършени, колкото ни се ще да вярваме. През последните десетилетия обаче никое дру-

---

* Верига от ресторанти за бързо хранене. Компанията е силно повлияна от баптистките ценности на основателя си, Самуел Трует Кейти (1921–2014).

го общество не е отишло по-напред по отношение на расовото равенство от съвременните западни общества, които направиха всичко по силите си „да надхвърлят расата“. Дължим го на забележителни мъже и жени от всякакъв расов произход и особено на някои чернокожи американци. Днешната расова толерантност в западните общества е еволюция, която не беше неизбежна. Не беше неизбежно днес да живеем в общества, които с основание смятат расизма за един от най-страшните грехове.

Дължим тази еволюция на смелостта на много мъже и жени, които се бориха, за да защитят правата на всички.

Съдейки по случващото се през последните години обаче, тази борба сякаш никога не се е водила. Сякаш е била просто илюзия. Напоследък все по-често имам чувството, че расовите проблеми на Запада са като махало, което е преминало точката на равновесие и все повече клони към крайност. Сякаш отклонението – стига да продължи достатъчно дълго – е гаранция за бъдещо равенство. Сега вече е очевидно, че дори да е било добронамерено, това твърдение е крайно погрешно. Расата днес е такъв проблем в обществения дебат във всички западни страни, какъвто не е била от десетилетия. Вместо да сме слепи за цвета на кожата, ние сме станали крайно чувствителни. Резултатът е една изключително изкривена картина на нашите общества.

Както при всички общества, расизмът не е бил чужд на западните нации в миналото. Но с това не се изчерпва историята на нашите страни. Расизмът не е единствената призма, през която обществата ни могат да бъдат разбрани – но все по-често това е единствената призма, която се използва. Всичко от миналото се разглежда като проява на расизъм и следователно всичко от миналото е опетнено.

Но и в този случай радикалният подход се прилага единствено спрямо историята на Запада. Днес в цяла Африка съществува ужасяващ расизъм, проявяван от чернокожи африканци към чернокожи африканци. Близкият изток и Индийският субконтинент са просмукани от расизъм. Отидете където и да е в Близкия изток – дори в „прогресивните“ страни от Персийския залив – и ще видите модерна кастова система в действие. „По-висши“ расови групи управляват тези общества и се възползват от техните об-

лаги. А беззащитните чуждестранни работници, „внесени отвън“, старателно са отбягвани. Те са презирани, малтретирани и дори изхвърляни, сякаш техният живот няма никаква стойност. Във втората най-гъсто населена страна в света – както знае всеки, който е пътувал из Индия – все така стриктно и сурово се прилага кастовата система. Все още определени групи от хора са смятани за недосегаеми единствено поради произхода си. Тази възмутително дискриминационна система е жива, но за нея много рядко се говори.

Вместо това на света ежедневно се натяква за някакъв системен расизъм в страните, където по какъвто и да е аршин той е най-слаб и където е най-яростно заклеймяван. Това лишено от всякакво основание обвинение стига дори до твърдението, че ако в други страни съществува расизъм, то е, защото Западът ги е заразил с този порок. Сякаш незападният свят е рай, населен от безгрешници.

И тук отново очевидно се мери с двоен аршин: Западът се оценява по едни стандарти, а останалият свят – по други. Западът никога не е прав, а другите никога не са криви. Или ако са криви, виновен за това е Западът.

Това са само някои от симптомите, които се наблюдават в днешно време. През последните години се опитах да ги анализирам един по един. Но колкото повече ги изучавах и колкото повече пътувах по света, толкова по-ясно ми ставаше, че едно нещо е най-характерно за нашата епоха – и то е промяната в цивилизационния модел. Промяна, която се осъществява от години и подкопава основите на нашите общества, защото е война срещу всичко, което ги определя.

Война срещу всичко, което отличава нашите общества – и дори ги откроява. Война срещу всичко, което хората, които живеят в Запада, до съвсем неотдавна приемаха за съвсем естествено. За да отблъснем атаките, тази война трябва да бъде разобличена.

„Войната срещу Запада“ е книга за онова, което се случва, когато едната от воюващите страни в тази студена война – страната на демокрацията, разума, правата и универсалните принципи – преждевременно се предава. Твърде често ние погрешно интер-

претираме тази борба. Приемаме, че тя ще е краткотрайна или периферна или я омаловажаваме като културна война. Заблуждаваме се относно мотивите на участниците в нея или подценяваме ролята, която тя ще изиграе в живота на бъдещите поколения. Залозите обаче са също толкова високи, колкото във всяка битка през ХХ в. Същите са и много от принципите, за които тя се води – както и много от лошите персонажи.

По-рано ценяхме и защитавахме западната култура, а днес казваме, че тя трябва като цяло да бъде заличена.

Изминаха повече от трийсет години, откакто Джеси Джексън поведе в Станфордския университет тълпа демонстранти, които скандираха *Hey hey, ho ho, Western Civ has got to go* („западната цивилизация да се маха“). По онова време преподаваният Джексън и неговите привърженици протестираха срещу встъпителната програма на университета по „западна култура“. Според тях имаше нещо нередно в преподаването на западната класика и западната традиция. Изумително обаче беше онова, което последва. Университетът бързо отстъпи и замени изучаването на „западната култура“ с изучаването на различни култури. Случилото се в „Станфорд“ през 1987 г. бе предвестник на онова, което предстоеше.

През следващите десетилетия почти всички университети в западния свят последваха примера на „Станфорд“. Историята на западната мисъл, изкуство, философия и култура стана предмет, който все по-често се избягваше. Всъщност превърна се в нещо, за което е неловко дори да се говори: продукт на „умрели бели мъже“, за да използваме само една от очарователните квалификации, които навлязоха в езика.

Оттогава всякакви опити да бъде запазено живо, камо ли да се съживи, преподаването на западната цивилизация в университетите неизменно се посрещат с присмех, враждебност или дори насилие. На преподавателите, които се опитват безпристрастно да разглеждат западната култура, се пречи; те са заплашвани и оклеветавани, понякога дори от колеги. В Австралия Центърът по западна цивилизация „Рамзи“, чийто управителен съвет се ръководи от бившия министър-председател Джон Хауърд, се опита да намери университети, с които да сътрудничи, за да могат студентите да изуча-

ват западната цивилизация. Но университетите, готови да работят с тях, ставаха все по-малко на брой. А това е показателно за бързината, с която се извършва промяната в модела. Само преди няколко десетилетия курсовете по история на западната цивилизация бяха нещо обичайно. Днес тази дисциплина е толкова дискредитирана, че няма университет, който би я въвел дори срещу заплащане.

През 1969 г. Би Би Си излъчи „Цивилизацията“, изключителния тринайсетсерийен документален филм на сър Кенет Кларк. Целта на поредицата бе да покаже унифицирана история на западната цивилизация и независимо колко трудна бе задачата, тя успя да плени милиони зрители по света. Почти петдесет години по-късно, през 2018 г., Би Би Си се опита да направи нещо подобно. „Цивилизацията“ (забележете множественото число) е мешавица, забъркана от трима историци, които всячески се опитваха да не създадат впечатлението, че според тях Западът е по-добър от останалите. И ни предложиха история на света, която бе всичко друго, но не и разбираема.

За няколко кратки десетилетия по-рано възхваляваната западна традиция се превърна в нещо притеснително, анахронистично и в крайна сметка срамно. Тя вече не бе история, която трябва да вдъхновява хората и да обогатява живота им, а низ от факти, от които би трябвало те да се срамуват. Критиците ѝ възразяваха не само срещу определението „западна“, а срещу всичко, свързано с нея, включително термина „цивилизация“. Както един гуру на антирасизма (всъщност модерния расизъм), Ибрам Кенди, заяви, самият термин „цивилизация“ най-често е евфемизъм, зад който се крие културен расизъм.¹

Разбира се, колебанията на махалото са неизбежни и може би дори желателни. Безспорно в миналото е имало периоди, когато историята на Запада се е преподавала сякаш е низ само от добри дела. Критичната оценка и преосмислянето никога не са лоша идея. Търсенето на явни и реални проблеми обаче не трябва да се превръща в издирване на невидими и несъществуващи проблеми. Особено ако онези, които са се нагърбили с това, са непочтени. Ако позволим на злонамерени критици да изопачават и да си присвояват миналото ни, то бъдещето, което те ще ни предложат, няма да е приятно. То ще е ад.

На страниците на тази книга ще се спра на две основни идеи. Първата е какви алтернативи предлагат критиците на западната цивилизация. Те се прекланят пред всяка култура, стига да не е западна. Всяка автохтонна традиция и идея са достойни за възхищение, стига въпросната автохтонна култура да не е западна. Очевидно такава е сравнението, което се очаква от нас, затова ние ще го направим.

Два съществени проблема произтичат от възхваляването на незападните култури. Преди всичко така на незападните страни им се прощават днешни престъпления, не по-малко чудовищни от всичко, което Западът е направил в миналото. Тази нагласа се насърчава от някои чужди сили. В крайна сметка ако Западът е толкова зает да се самоочерня, нима ще намери време да се занимава с останалия свят? Другият основен проблем обаче е, че това води до своего рода ограничен интернационализъм, когато западняците погрешно приемат, че целият свят се стреми към западните ценности.

От Австралия до Канада и Америка, минавайки през Европа, едно ново поколение е възприело идеята, че аспекти от западната традиция (например човешките права) са исторически норми, които са разпространени навсякъде. С течение на времето е повярвало, че единствено западната традиция, която изгради тези норми, не ги спазва и незападните коренни култури са (освен всичко останало) по-чисти и по-мъдри, отколкото западната култура изобщо би могла да бъде. Това не са изолирани мнения. Впрочем не са и нови. Откриваме ги още през XVIII в., ако не и по-рано. Днес с тях са пропити бестселърите на автори като Нейоми Клайн и Ноам Чомски. Тези идеи се преподават в университети и училища из целия западен свят. С техните резултати се сблъскваме във всички големи културни и политически институции. Дори там, където най-малко ги очакваме.

Целта на Националния тръст във Великобритания например е да направи достъпни за посетители най-красивите и най-скъпи имения в провинцията. Петте милиона и шестстотин хиляди членове на тръста обичат да се разхождат из великолепните вили, а следобед да потърсят уютно местенце, където да изпият чаша чай. През последните години обаче тръстът реши, че мисията му

е друга: да запознае посетителите със злодеянията от миналото. При това не само като им посочи връзките с империята и търговията с роби, хомофобията и престъпленията, извършени в името на наследствените права. Неотдавна Националният тръст реши, че самата английска провинция е расистка и (по думите на неговия програмен директор) е една „зелена неприятна земя“*.

Избрах този пример, но такива примери могат да се намерят практически във всяка сфера на човешката дейност. Изкуството, математиката, музиката, градинарството, спортът и националните кухни са прекарани през същото сито. Така се стига до много куриозни ситуации. Не на последно място сред тях е фактът, че Западът е обвиняван за всички свои прегрешения, но не му се признават никакви добрини. Всъщност постиженията му – включително идеите за правата на личността, свободата на вероизповеданието и плурализма – са част от обвинителния акт.

Така стигаме до една друга, още по-голяма загадка. Защо се атакува всичко, което Западът предлага?

Културата, която даде на света толкова важни открития в науката, медицината и свободния пазар; която изтръгна милиони хора от мизерия и осигури плодородна почва за най-големия разцвет на мисълта в света, се оспорва по все по-враждебен и опростенчески начин. За културата, която роди Микеланджело, Леонардо, Бернини и Бах, се говори, сякаш тя няма какво да предложи. И този невежествен възглед за историята се втъпява на новите поколения. Поднася им се историята на прегрешенията на Запада, без тя да бъде придружена със също толкова подробен разказ за неговите достойнства.

Днес всеки ученик е запознат с историята на робството. А колко са онези, които могат да изброят без ирония, заобикалки или уговорки онова, което западната традиция е дала на света?

Всички аспекти на западната традиция днес са подложени на такива атаки. Юдейско-християнската традиция, която е в основите на западната култура, е обект на особено яростни хули и нападки. Същото обаче може да се каже за традицията на секулариз-

---

* В „Йерусалим“, една от най-известните си творби, английският поет Уилям Блейк говори за „зелената и приятна земя на Англия“.

ма и Просвещението, довели до разцвет в политиката, науките и изкуствата. И това не е без последствия. Едно ново поколение като че ли не разбира дори основните принципи на свободната мисъл и свободното изразяване. Впрочем тези идеи са представяни като продукт на Европейското просвещение и атакувани от хора, които не разбират нито защо, нито как Западът е постигнал баланс между обществото и религията. Нито как приоритизирането на научния метод е помогнал на хората по цял свят значително да подобрят живота си. Напротив, тези постижения са критикувани като примери за арогантността, елитизма и незаслуженото превъзходство на Запада. И затова всичко свързано със западната традиция се отхвърля. На семинари в педагогическите институти в Америка бъдещите учители са обучавани, че самото понятие за „право на различно мнение“ е „измишляотина на бели супремасисти“².

Тази книга не е история на Запада и не това е нейната цел. Такъв труд би бил многократно по-обемист. Нито пък искам да сложа точка на важния дебат, който днес водим. Допада ми този дебат и смятам, че той е полезен. Но досега е прекалено пристрастен. Както ще видим, в този дебат политици, учени, историци и активисти безнаказано изказват мнения, които не само са неточни или неуместни, а категорично фалшиви. Това твърде дълго им се прощава.

Войната срещу Запада има много аспекти. Тя се води в медиите, в ефира и в образователната система още от забавачката. Тя е навлязла в по-широката култура, където всички големи културни институции под натиск или доброволно се разграничават от собственото си минало. Сега тя се води и на най-високо равнище в американското правителство: една от първите стъпки на новата администрация на Джо Байдън бе да издаде президентски указ, който призоваваше към „равнопоставеност“ и премахване на онова, което бе определено като „системен расизъм“.³ Изглежда, сме на път да убием кокошката, снесла някои безспорно златни яйца.